

Αστικός Κοινοβουλευτισμός – Η φρεναπάτη της Αριστεράς

«Εάν δεν καταφέρετε να αλλάξετε τον κόσμο, κοιτάξτε ώστε, τουλάχιστον, να μην αλλάξει ο κόσμος εσάς».

Αυτή και μόνο η νουθεσία του Παπαχολέβα, του ιερωμένου, αντάρτη και φιλόλογου –φωτογραφίες του υπάρχουν στο άλμπουμ του Σπύρου Μελετζή, *Με τους αντάρτες στα βουνά* (σ. 88-89, Αθήνα 1984)– άξιζε όλο τον άγριο ξυλοδαρμό που άρπαξα μέσα στις τάξεις, στα θρανία και στους διαδρόμους του μεικτού Γυμνασίου της Κοκκινιάς. Βαριά και ζόρικα πράγματα και τα δυο, προπαντός το πρώτο· πώς να αλλάξεις έναν κόσμο όταν εκείνος, πεισματωδώς, επιμένει –η μεγάλη πλειοψηφία του τουλάχιστον– να παραμένει ο ίδιος και χειρότερος; Μπορείς, βέβαια, να επιχειρήσεις να τον αλλάξεις εν αγνοία του, στην καλύτερη περίπτωση, ή, στη χειρότερη περίπτωση, παρά τη θέλησή του, να του επιβάλεις την αλλαγή, να τον κάνεις δηλαδή άνθρωπο με το στανιό! Όσες φορές όμως επιχειρήθηκε αυτό μέσα στην ιστορία, και ιδιαίτερα στο πρώτο μισό του περασμένου αιώνα, τα αποτελέσματα δεν ήταν και τόσο ενθαρρυντικά.

Η επιθυμία της αλλαγής αποτελεί στάδιο εξελικτικής και συνειδητής, λίγο-πολύ, πορείας του ατόμου, αφετηρία της οποίας είναι η δυσφορία, η δυσανεξία, το επόμενο είναι η απόρριψη κι έπειτα έρχεται η επιθυμία για αλλαγή, η απομάκρυνση του παλαιού και η αντικατάστασή του με κάτι καινούργιο. Εννοείται, βέβαια, πως όλα αυτά δεν συντελούνται με τρόπο έτσι σχηματικό κι ούτε τα στάδια αυτά διαχωρίζονται μεταξύ τους με απόλυτα στεγανά, συχνά μάλιστα επικαλύπτονται· μια διαλεκτική σχέση διέπει όλη αυτή την πορεία. Έπονται, βέβαια, κι άλλα στάδια, αλλά προς το παρόν ας μείνουμε σ' αυτά τα τρία και ιδιαίτερα στο δεύτερο και στο τρίτο· σ' εκείνο της απόρριψης και σ' εκείνο της αλλαγής. Στην περίπτωση τη δική μας, εδώ στον εσαεί αραιοκατοίκητο χώρο της Αριστεράς, όπου σφόδρα επιθυμούμε την εκ θεμελίων αλλαγή του κοινωνικού και πολιτικού τοπίου –περιορί-

Ο Θ. Αντωνιάδης είναι εκπαιδευτικός.

ζομαι στις σφαίρες του εποικοδομήματος-, το στάδιο της απόρριψης είναι ύψιστης σημασίας, η συμπεριφορά μας εδώ καθορίζει σε υπέρτατο βαθμό τον τρόπο της μετάβασης στο επόμενο στάδιο, εκείνο της αλλαγής, καθώς και τη μορφή του και το περιεχόμενό του. Με άλλα λόγια, τι σόι αλλαγή επιθυμούμε και πώς θα την πραγματοποιήσουμε. Εδώ είναι που θα φανούν και θα κριθούν πολλά πράγματα, μεταξύ άλλων οι προθέσεις μας, οι δυνατότητές μας, η αξιοπιστία μας –προπαντός αυτό-, εδώ είναι που θα σταθούμε παράδειγμα, που θα πείσουμε και, τελικά, εδώ είναι που «θα πάρουν τα όνειρα εκδίχηση». Όρος εκ των ων ουκ άνευ για την οποιαδήποτε επιτυχία του μεγάλου εγχειρήματος.

Στο στάδιο αυτό θα βρεθούμε αντιμέτωποι και θα συγκρουστούμε –όπως και στα άλλα άλλωστε– με μια σειρά κοινωνικών σταθερών και πολιτικών δεδομένων: πατρογονικές, συμβατικές σχέσεις και νοοτροπίες, ιδεολογικούς μηχανισμούς ποδηγέτησης και αποπλάνησης –η κύρια απασχόληση, το ύψιστο καθήκον των περιβόητων ΜΜΕ-, θεσμούς και φορείς απολυταρχικής εξουσίας και αυταρχικές δομές. Κατά συνέπεια, λοιπόν, ο αγώνας μας είναι πολυμετωπικός, γεγονός που απαιτεί η συμπεριφορά μας να είναι απερίφραστη και κατηγορηματική για να μην αφήνει –σε εχθρούς και φίλους– περιθώρια για ερμηνείες και παρανοήσεις· χωρίς όμως να γίνεται άτεγκτη και μονολιθική παρά να είναι ευέλικτη, πολυμήχανη και πάνω απ’ όλα σαφέστατη. Τούτο γίνεται ακόμη πιο επιτακτικό όταν πρόκειται για τη στάση μας και τη συμπεριφορά μας απέναντι στους ακρογωνιαίους στύλους του οικοδομήματος της απανταχού κεφαλαιοκρατικής επικράτειας: το ιδεολόγημα του αστικού κοινοβουλευτισμού –κοινώς «δημοκρατία», το ισχυρότερο παραισθησιγόνο των καιρών μας– και τον αντίστοιχο θεσμό εξουσίας του, το αστικό κοινοβούλιο, κοινώς «Βουλή». Οι δυο αυτοί θεσμοί και φορείς εξουσίας αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του εποικοδομήματος του κεφαλαιοκρατικού τρόπου παραγωγής και διανομής και από τη συμπεριφορά μας απέναντί τους κρίνεται σε ύψιστο βαθμό η έκβαση του αγώνα μας για την τόσο πολυπόθητη αλλαγή, εάν και κατά πόσο θα καταφέρουμε να επιφέρουμε –η σωστότερη λέξη θα ήταν το «επιβάλουμε»– την απολύτως ιστορικά επιβεβλημένη και επί μακρόν καθυστερημένη Δικαίωση· το εάν δηλαδή θα ευοδωθούν ποτέ οι προσδοκίες, οι πόθοι και τα όνειρα τόσων και τόσων γενεών αγωνιστών και αγωνιστριών –Ελλήνων και μη– για μια ανθρωπίνη και αξιοπρεπή ζωή.

Σεβόμενος εδώ την οικονομία του χώρου, δεν θα θίξω καθόλου το θέμα της φύσης των μορφών και του περιεχομένου των δυο αυτών θεσμών, εξάλλου αυτά είναι λίγο-πολύ γνωστά, απλώς τονίζοντας μόνο την άκρως διαβρωτική και αποχαυνωτική λειτουργία του ιδεολογήματος «δημοκρατία», πιστεύω πως εάν στο γνωστό απόφθεγμα «Η θρησκεία είναι το όπιο του λαού» αντικαταστήσουμε το πρώτο ουσιαστικό της πρότασης με το ουσιαστικό «δημοκρατία», εάν δηλαδή έχουμε το «Η δημοκρατία είναι το όπιο του λαού», η ρήση θα αποκτήσει, στις μέρες

μας, αιχμηρότατη επικαιρότητα. Η κρίση που καταδυναστεύει την Αριστερά σήμερα –ημεδαπή και αλλοδαπή– και η οποία είναι, βέβαια, και κρίση του δυτικού πολιτισμού, καθώς και κρίση του δυτικού ανθρώπου ως ορθολογικού όντος πια, είναι η βαθύτερη που έχει χτυπήσει την Αριστερά καθ' όλη τη διάρκεια της εκατονταετηρίδας, περίπου, ιστορία της, παράλληλα είναι και απόρροια της συμπεριφοράς της –τα τελευταία πενήντα-εξήντα χρόνια– ακριβώς στα στάδια αυτά της απόρριψης και της αλλαγής. Είναι κρίση ταυτότητας. Πολλά αριστερά κόμματα σήμερα στις διακηρύξεις τους, στα προγράμματά τους, στις διεκδικήσεις τους, θυμίζουν πολύ περισσότερο εργατικά σωματεία, κοινωνικά κινήματα ή οργανώσεις διαμαρτυρίας παρά πολιτικά κόμματα της Αριστεράς που απειλούν, στα σοβαρά, την παντοκρατορία του κεφαλαίου και της αστικής τάξης. Αναπόφευκτα, είναι και κρίση υπαρξιακή. Σήμερα, σε πολλές χώρες της Ευρώπης η Αριστερά δεν έχει σχεδόν καμία κοινωνική και πολιτική υπόσταση, και σε άλλες χώρες φυτοζωεί, σαν φτωχός συγγενής από την επαρχία, στις παρυφές του αστικού κοινοβουλίου. Για πρώτη φορά –έπειτα από ενάμιση αιώνα αγωνιστικής παρουσίας στα πεδία μαχών του ταξικού πολέμου, θερμοού και ψυχρού, και μιας ιστορίας έμπλεους θριαμβευτικών νικών, τραγικών ηττών και αναρίθμητων απογοητεύσεων– αμφισβητείται, σοβαρά, το ίδιο το «raison d'être» της Αριστεράς.

Κατά τη γνώμη μου, η Αριστερά βρίσκεται στο ναδίρ της πολύχρονης ιστορίας της και ένας αναντίρροπος συντελεστής –όχι, βέβαια, ο μοναδικός αλλά οπωσδήποτε από τους σημαντικότερους– είναι, από τη μια μεριά, ο εμποτισμός και η διάβρωσή της από το ιδεολόγημα του αστικού κοινοβουλευτισμού και, από την άλλη, η σχεδόν θρησκευτική αφοσίωσή της στο αστικό κοινοβούλιο, η προσήλωσή της και η άνευ όρων συμμετοχή της στο παιχνίδι εξουσίας που διεξάγεται, φυσικά, υπό τους όρους και τους κανόνες της άρχουσας τάξης. Η συμπεριφορά της κατοικίδιας¹ Αριστεράς στο στάδιο της απόρριψης και της αλλαγής είναι, λίαν επιεικώς, αξιοθρήνητη και αυτοκαταστροφική. Η είσοδος και η απόκτηση όσο το δυνατόν περισσότερων θώκων και εδρών μέσα στο αστικό κοινοβούλιο αποτελεί τη βασική συνιστώσα, το στρατηγικό πυρήνα της πολιτικής της ευρωπαϊκής Αριστεράς τα τελευταία τριάντα-σαράντα χρόνια. Μέσα στη δεκαετία του '70 η πολιτική αυτή πήρε μορφές φαρσοκωμωδίας, όπως λόγου χάρι, με τις αλήστου μνήμης στρατηγικές του «Ιστορικού Συμβιβασμού», του «Ευρωκομμουνισμού» κι ένα σωρό άλλων συμμαχιών και συμφωνιών με την άρχουσα τάξη, και στις οποίες τα μέτρα δέσμευσης, οι συμβιβασμοί και οι υποχωρήσεις ίσχυαν, σχεδόν αποκλειστικά, για το αδύνατο μέρος του «κοντράκτου», όπως συνήθως γίνεται όταν πρόκειται για συμφωνίες μεταξύ άνισων εταίρων. Κύρια επιδίωξη όλων αυτών των πολιτικών προγραμμάτων ήταν η επίδοση διαπιστευτηρίων νομιμοφροσύνης και απόκτηση πιστοποιητικού «διαγωγής κοσμιότητας» από την αστική τάξη. Το μέγιστο επίτευγμα που κατάφεραν, με την πολιτική αυτή, τα κόμματα της ευρωπαϊκής Αριστεράς

—όταν ήταν ακόμη στις δόξες τους— ήταν να αποκτήσουν τον εύσημο τίτλο της «δημοκρατικής, αξιωματικής αντιπολίτευσης» και μερικές φορές να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι ως συνδαιτυμόνες των αρχόντων. «Χέστηκε η φοράδα στ' αλώνι» που 'λεγε και ο πατέρας μου. Η κύρια και οφθαλμοφανής παράμετρος όλης εκείνης της πολιτικής —ο στρατηγικός πυρήνας της, θα 'λεγα— ήταν η πλήρης εγκατάλειψη της ταξικής αντιπαράθεσης και η αντικατάστασή της με τη συνεργασία με τον ταξικό εχθρό², υπό τους όρους, βέβαια, του τελευταίου. Κατά την ίδια περίπου περίοδο το πάλαι ποτέ πολυπληθές ιταλικό Κ.Κ. έπιανε πάτο όταν σε κάποιες κοινοβουλευτικές εκλογές έκανε τα γλυκά μάτια στον Αντιπρόσωπο —είχε συμπεριλάβει στα ψηφοδέλτιά του καρδινάλιους του γηραιού ποντίφικα— με την ελπίδα να διαβρώσει την Αγία Έδρα· διάβασον, διάβασον! Παράλληλα, ο τότε γενικός γραμματέας του κόμματος και αρχιτέκτονας του «Ιστορικού Συμβιβασμού», ο εντιμότατος κύριος Ε. Μπερλινγκουέρ, δήλωνε στην *Corriere della Sera* πως αισθανόταν περισσότερο ασφαλής μέσα στη θερμοπυρηνική αγκαλιά της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας παρά πάνω στα παγωμένα γόνατα του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Το γεγονός ότι σήμερα —σαράντα περίπου χρόνια αργότερα— το ιταλικό Κ.Κ. μαζί με τα ομογάλακτα Κ.Κ. της Γαλλίας και της Ισπανίας (και όχι μόνον αυτά) βρίσκεται στα αζήτητα της Κλειώς, δεν είναι βέβαια ούτε τυχαίο, αλλά ούτε και θα πρέπει να μας εκπλήσσει.

Ας έρθουμε λιγάκι και στα καθ' ημάς, η γενική γραμματέας του ΚΚΕ σε μια συνέντευξη που έδωσε, πριν από ένα-ενάμιση περίπου χρόνο, δήλωνε πως το δικαίωμα του εκλέγειν θα πρέπει να αφαιρεθεί από τους Έλληνες που διαμένουν μόνιμως στο εξωτερικό, επειδή αυτοί έχουν αποκοπεί από τον πάτριο κορμό και δεν έχουν ιδέα περί των κοινωνικών και πολιτικών δρώμενων στη χώρα. Γι' αυτούς η Ελλάδα είναι απλώς τόπος παραθερισμού³. Δεν θα σχολιάσω καθόλου τη «δημοκρατικότητα» και την «προοδευτικότητα» μιας τέτοιας δήλωσης, δεν νομίζω πως χρειάζεται καθόλου. Ο λόγος που την αναφέρω είναι επειδή, απλώς, πιστεύω πως αποτελεί λαμπρό δείγμα τού πόσο βαθιά έχει εισχωρήσει η διάβρωση, από το ιδεολόγημα του αστικού κοινοβουλευτισμού στη σκέψη της Αριστεράς· ή τουλάχιστον ενός μεγάλου μέρους της. Μια τέτοια δήλωση εκλαμβάνει τον αστικό κοινοβουλευτισμό ως πάγιο δεδομένο και έχει ισχύ μόνο μέσα στα πλαίσια του συστήματος τούτου.

Το μακρύ βεληγεές του ιδεολογήματος του αστικού κοινοβουλευτισμού έχει «πειράξει» ακόμη και το χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς· τουλάχιστον έτσι στα σημεία. Συγκεκριμένα, πιστεύω πως το επίθετο «εξωκοινοβουλευτική» στερείται πλήρως πολιτικού σμαινόμενου, είναι περισσότερο τοπογραφικό παρά πολιτικό, προσδιορίζει μια συγκεκριμένη τοποθεσία, όχι μια συγκεκριμένη πολιτική. Εξηγούμε: Τι ακριβώς σημαίνει ο χαρακτηρισμός «εξωκοινοβουλευτική», ότι βρίσκομαι εκτός του συγκεκριμένου τόπου επειδή δεν έχω καταφέρει ακόμη να μπω μέσα, ή μήπως επειδή δεν με θέλουν, δεν είμαι ευπρόσδεκτος εκεί μέσα; Ή μή-

πως βρίσκομαι απ' έξω επειδή δεν έχω καταφέρει ακόμη να τους πείσω ότι δεν είμαι καθόλου επικίνδυνος και πως δεν έχουν απολύτως τίποτα να φοβηθούν από την είσοδό μου στο θεσμό τους, πως η παρουσία μου «εντός των τειχών» τους δεν απειλεί επ' ουδενί την εξουσία τους· αντιθέτως, μάλιστα, την ισχυροποιεί. Ή μήπως, πάλι, βρίσκομαι απ' έξω επειδή ο συγκεκριμένος θεσμός/φορέας μου είναι απολύτως εχθρικός και ο στόχος μου είναι να τον καταλύσω· όχι να αφομοιωθώ απ' αυτόν. Τι απ' όλα αυτά σημαίνει το «εξωκοινοβουλευτική»; Κατ' εμένα το μόνο σαφές που δηλώνει το σημαίνον «εξωκοινοβουλευτική» είναι, απλώς, ότι βρίσκομαι «εκτός νυμφώνος».

Έχω τη γνώμη πως η πίστη της Αριστεράς στους ιδεολογικούς μηχανισμούς του αστισμού και η αφοσίωσή της στους αντίστοιχους θεσμούς εξουσίας του οφείλεται –στην καλύτερη περίπτωση– σε φρεναπάτη, στην παραίσθηση ότι όταν κάποτε αποκτήσει την πολυπόθητη πλειοψηφία –το πότε, μόνο ένας θεός το ξέρει– και διαμορφώσει αυτοδύναμη παρουσία μέσα στο αστικό κοινοβούλιο, θα μπορέσει τότε και στη συνέχεια, με νομοσχέδια, ψηφίσματα και διατάγματα να ανατρέψει τις κυρίαρχες σχέσεις ιδιοκτησίας και, συνεπακόλουθα, και εξουσίας. Ότι δηλαδή η άρχουσα τάξη –επειδή καταφέραμε, επιτέλους, και μαζέψαμε περισσότερα «κουκιά» απ' αυτούς– συνεπής προς τις «αρχές της δημοκρατίας», φρόνιμα και συνετά, θα μας παραδώσει, άνευ όρων, την εξουσία. Πότε, αλήθεια, μέσα στην ενάμιση αιώνα και πλέον ιστορία της, η Αριστερά ανέβηκε –μέσω του αστικού κοινοβουλευτισμού– στην εξουσία, παρέμεινε εκεί και άρχισε να εφαρμόζει το πρόγραμμά της; Το ερώτημα είναι σαφώς ρητορικό. Εάν δεν κάνω λάθος, νομίζω πως ήταν ο Λένιν που είπε ότι, εάν η άρχουσα τάξη είχε, έστω και την ελάχιστη υπόνοια, πως θα μπορούσε ποτέ να χάσει την εξουσία μέσω του δικού της θεσμού και φορέα εξουσίας, του κοινοβουλίου, θα τον καταργούσε αυθορεί. Η τραγική και πολυαίματη απόληξη της μετριοπαθούς απόπειρας που έγινε στη Χιλή, στις 11 Σεπτεμβρίου του 1973, επιβεβαιώνει του λόγου το αληθές. Δυστυχώς. Υπάρχει, όμως, και μια άλλη εκδοχή του προβλήματος, αρκετά νεότερη και αναίμακτη, με το ίδιο όμως ακριβώς αποτέλεσμα· την ακύρωση της Μεγάλης Επαγγελίας. Ο κύριος Δ. Χριστόφιας –πρώην γενικός γραμματέας του Κ.Κ. Κύπρου (του ΑΚΕΛ) και νυν μέλος της Κ.Ε. του κόμματος– κατάφερε πρόσφατα, μόλις πριν από τρία χρόνια περίπου, και αναρριχήθηκε, με «δημοκρατικές διαδικασίες», στο ύπατο αξίωμα του αστικού κοινοβουλευτισμού. Δηλαδή ο σημερινός πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι *κομμουνιστής*, και μάλιστα ηγετικό στέλεχος του κυπριακού Κ.Κ.! Ε... και λοιπόν; «Μπλα-μπλα-μπλα δημοκρατία, μπλα-μπλα-μπλα με εκλέξανε» που λέει και τροβαδούρος από τη Θεσσαλονίκη. Ειρήσθω εν παρόδω, η Κύπρος κατέχει το μεγαλύτερο ρεκόρ σωματεμπορίας –το λεγόμενο «trafficking»– στην Ευρώπη. Μιλάμε για 4.000 γυναίκες, περίπου, ετησίως⁴.

Εμείς οι αριστεροί που έχουμε μια ιδιαίτερα αγαπησιάρικη σχέση με την Κλειώ,

δεν θα έπρεπε να έχουμε μάθει κάτι από τόσα και τόσα μαθήματα που μας έδωσε όλα αυτά τα χρόνια; Δεν θα έπρεπε να έχουμε καταλάβει πως τα μεγάλα οράματα –χαρακτηριστικό προνόμιο της Αριστεράς– δεν αποκτούν σάρκα και οστά με το να πηγαίνουμε κάθε τέσσερα ή πέντε χρόνια και να ρίχνουμε ένα σημείωμα μέσα σε μια μεγάλη κούτα. Η ριζοσπαστική και παραδειγματική συμπεριφορά της μεγάλης πλειοψηφίας του ελληνικού, εκλογικού σώματος στις τελευταίες δημοτικές/περιφερειακές εκλογές θα έπρεπε να κάνει ώστε να ανάψουν κάποια λαμπάκια μέσα μας, κάτι να ψιλιαστούμε και να πούμε «κύριε Τζαφόλια, κάτι συμβαίνει εδώ». Τέλος πάντων, ποτέ δεν είναι αργά.

Η ακλόνητη πίστη της Αριστεράς στον αστικό κοινοβουλευτισμό και η προσκόλλησή της στο αστικό κοινοβούλιο αποτελούν κακοηθέστατο καρκίνωμα που η Αριστερά οφείλει –άνευ περαιτέρω αναβολής– να το εκριζώσει από πάνω της, ειδάλλως διατρέχει μέγα κίνδυνο να μεταβληθεί σε πολιτικό ζόμπι. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωσή μας, ως πολιτική δύναμη, στα μέτωπα του ταξικού αγώνα, αποτελεί η ριζική απαλλαγή μας από την «κοινοβουλευτοπληξία» που μας βαράει δεκαετίες και δεκαετίες τώρα.

Αριστερά και αστικό κοινοβούλιο

Μέσα στις γραμμές της Αριστεράς επικρατεί μια άποψη –όσον αφορά στη σχέση μας με το αστικό κοινοβούλιο– που κάπως επιγραμματικά θα την ονόμαζα στάση του «ναι μεν, αλλά...». Δηλαδή, ναι μεν το κοινοβούλιο αποτελεί θεσμό και φορέα εξουσίας της άρχουσας τάξης και σαφώς εξυπηρετεί τις ανάγκες και τα συμφέροντά της, αλλά παράλληλα μας παρέχει ευκαιρίες και δυνατότητες τις οποίες, εμείς οι αριστεροί, μπορούμε και οφείλουμε να τις εκμεταλλευτούμε και να τις αξιοποιήσουμε –αυτή είναι η λέξη-κλειδί στη συνηγορία υπέρ αυτής της στάσης– για να διαδώσουμε και να προωθήσουμε τις ιδέες μας, το πρόγραμμά μας. Άρα, δεν είναι φρόνιμο να μένουμε απ' έξω, αμέτοχοι. Η στάση αυτή αντλεί νομιμότητα, μεταξύ άλλων, και από παραπομπές στη συμπεριφορά των Μπολσεβίκων απέναντι στις τσαρικές Δούμες –ιδιαίτερα κατά τη σύγκλιση της δεύτερης και τρίτης Δούμας– στο πρώτο μισό του περασμένου αιώνα καθώς και από ορισμένα κείμενα και ομιλίες του Λένιν γύρω από το ίδιο θέμα. Πιστεύω πως η άποψη αυτή υποφέρει από δυο σημαντικές αδυναμίες: βαθιά υποτίμηση του αστικού κοινοβουλίου ως ιδεολογικού μηχανισμού και επαγωγισμό.

Η υποτίμηση

Το αστικό κοινοβούλιο εκτός από νομοθετικό όργανο είναι κι ένας κρατικός ιδεολογικός μηχανισμός που με τον τρόπο λειτουργίας του –ορκωμοσίες, αγιασμοί,

ψηφοφορίες, αγορεύσεις και άλλες παρόμοιες τελετουργίες– παράγει ιδεολογία, υπαγορεύει και ορίζει συμπεριφορές και διαμορφώνει νοοτροπίες στα μέλη του· και όχι μόνο σ’ αυτά – δεν είναι, βέβαια, καθόλου ούτε τυχαίο, ούτε άδολο που πολλές συνεδριάσεις του προβάλλονται μέσα από την τηλεόραση. Η αντίληψη περί συμμετοχής και αξιοποίησης παραβλέπει εντελώς αυτή την τόσο σημαντική συνιστώσα του θεσμού και μοιάζει να τον αντιλαμβάνεται ως χώρο παρθένο, κενό ιδεολογίας, μέσα στον οποίο θα εισέλθουμε, θα παραμείνουμε για ένα, σχετικά, αρκετό μακρύ χρονικό διάστημα, δέκα-δεκαπέντε χρόνια, ίσως και μακρύτερο, και θα αξιοποιήσουμε κάποιες πλευρές του προς όφελός μας, ενώ εμείς, για όλο αυτό το διάστημα, θα παραμείνουμε άσπιλοι και αλώβητοι. Πρόκειται, σαφώς, για μεγάλη αυταπάτη. Θα ήταν, αλήθεια, πολύ ενδιαφέρον εάν θα μπορούσε να «μετρηθεί» το κατά πόσο, σε ποιο βαθμό, συνέβαλε η πολυετής παρουσία της Αριστεράς μέσα στο αστικό κοινοβούλιο και η συμμετοχή της στις διάφορες λειτουργίες του, στην ανάπτυξη της ταξικής συνείδησης των αντιπροσώπων της εκεί μέσα, των υπόλοιπων μελών της και των εργαζομένων γενικά· ή, μήπως, συνέβη το αντίθετο, δημιουργία και διαμόρφωση πλαστής συνείδησης, περί «δημοκρατίας», «ελευθερίας επιλογής», «ισότητας ενώπιον του νόμου» και άλλα παρόμοια. Έχω την εντύπωση πως μάλλον συνέβη το δεύτερο, η ιστορική εμπειρία μάλλον αυτό δείχνει. Εύλογο θα ήταν το ερώτημα: Ποιος, τελικά, αξιοποιεί ποιον; Πολύ φοβάμαι πως εκείνοι μας αξιοποιούν κατά πολύ περισσότερο απ’ ό,τι αξιοποιούμε εμείς εκείνους. Εκείνοι αξιοποιούν τις αυταπάτες μας κι εμείς εκποιούμε τα οράματά μας.

Ο επαγωγισμός

Η προσφυγή στο μπολσεβίκικο παράδειγμα γίνεται κατά τρόπο επαγωγικό. Αγνοείται παντελώς η ιστορική συγκυρία. Μια συγκεκριμένη επαναστατική εμπειρία, κοσμοϊστορικής σημασίας και παγκόσμιου βεληνεκού μεταγράφεται, ενώ ταυτόχρονα αφαιρούνται συγκεκριμένες ιστορικές παράμετροι, μέγιστες ειδοποιό διαφορές και μηχανιστικά ανάγεται σε κανόνα. Δεν θα επιμείνω επί μακρόν στο θέμα αυτό, για τρεις κυρίως λόγους, ο πρώτος είναι επειδή δεν νομίζω πως μου το επιτρέπει ο χώρος, ο δεύτερος επειδή δεν διαθέτω τα απαιτούμενα φόντα για κάτι τέτοιο, και ο τρίτος επειδή πιστεύω ότι, και εάν ακόμη το έκανα, δεν θα καταλήγαμε πουθενά.

Από την εποχή της τσαρικής Δούμας –συγκλήθηκαν τρεις-τέσσερις– μέχρι τις μέρες μας, την εποχή του ευρωπαϊκού αστικού κοινοβουλίου και των αντίστοιχων τοπικών, του Παπανδρέου, του Μπερλουσκόνι, της Μέρκελ και όλων των άλλων, έχει πράγματι κυλήσει πάρα πολύ νερό στ’ αυλάκι –ίσως όχι τόσο ποσοτικά (χρόνος) όσο ποιοτικά (κοινωνικές, πολιτικές, πολιτισμικές αλλαγές)– και οφείλουμε να είμαστε πολύ επιφυλακτικοί στις παραπομπές μας, στους παραλληλισμούς και στις αναφορές μας. Στην προκειμένη περίπτωση, η παραπομπή στη συμπεριφορά

των Μπολσεβίκων απέναντι στην τσαρική Δούμα, στα σχετικά κείμενα του Λένι, καθώς και σ' όλη τη συζήτηση που έγινε μέσα στις γραμμές του ρωσικού σοσιαλ-δημοκρατικού κόμματος γύρω από το θέμα της συμμετοχής ή της αποχής –για την ιστορική «νομιμοποίηση» της άποψης περί συμμετοχής και αξιοποίησης– πιστεύω πως είναι άστοχη.

Στη συνέχεια θέλω να αναφέρω ορισμένες βασικές ιδιαιτερότητες της μπολσεβίκικης εμπειρίας που, κατά τη γνώμη μου, αποθαρρύνουν αποφασιστικά κάθε μηχανιστική απόπειρα παραλληλισμού και παραπομπής.

Η πρώτη: Η τσαρική Δούμα ήταν ένας ολωσδιόλου διαφορετικός θεσμός και φορέας εξουσίας –σε μορφή, σε σύνθεση, σε λειτουργία– από ό,τι είναι το σύγχρονο αστικό κοινοβούλιο.

Η δεύτερη: Η στάση των Μπολσεβίκων απέναντι στη Δούμα αποτελούσε τμήμα της στρατηγικής γραμμής του κόμματος· ήταν τακτική, όχι στρατηγική. Η παρουσία και οι επεμβάσεις των Μπολσεβίκων αντιπροσώπων μέσα στη Δούμα ήταν απολύτως εντεταγμένες στον αγώνα που λάβαινε χώρα έξω από τη Δούμα, στους τόπους εργασίας, στους δρόμους και στις πλατείες. Με άλλα λόγια, η συμπεριφορά των Μπολσεβίκων απέναντι στην τσαρική Δούμα είχε καθαρά χαρακτηριστικά επικουρικό, αποτελούσε συμπληρωματικό μέρος της στρατηγικής του κόμματος, της οποίας ο στόχος ήταν η κατάκτηση της εξουσίας. Το ίδιο ισχύει, λίγο-πολύ και για τα κείμενα και τους λόγους του Λένιν γύρω απ' αυτό το θέμα, καθώς και τις αντιπαραθέσεις που είχε με άλλα ηγετικά στελέχη του κόμματος. Κάποιες υπαναχωρήσεις που διακρίνουμε, ίσως, στις θέσεις του οφείλονται ακριβώς στο γεγονός ότι έβλεπε όλο το πρόβλημα ως ζήτημα τακτικής, όχι στρατηγικής. Από ό,τι γνωρίζω, ο Λένιν δεν ανέπτυξε ποτέ καμία γενική θεωρία περί κοινοβουλευτισμού. Τίποτα απ' όλα αυτά δεν ισχύουν για την Αριστερά των καιρών μας· ελληνική και ευρωπαϊκή.

Η τρίτη: Εκτός από το γενικό κοινωνικό και πολιτικό αναβρασμό –οικονομική εξαθλίωση, εξεγέρσεις, δύο επαναστάσεις– στον οποίο βρισκόταν η Ρωσία την εποχή εκείνη (περίοδος 1904-1918), βρισκόταν και, σχεδόν συνεχώς, επί ποδός πολέμου· ρωσο-ιαπωνικός πόλεμος, ρωσο-γερμανικός πόλεμος. Ούτε η Ελλάδα, αλλά ούτε και καμιά άλλη χώρα της Ευρώπης βρίσκονται σήμερα σε εμπόλεμη κατάσταση· όχι προς το παρόν τουλάχιστον. Σίγουρα, θα μπορούσε κανείς να βρει κι άλλα σημεία απόκλισης που ακυρώνουν κάθε μηχανιστικό παραλληλισμό μεταξύ της στάσης της σύγχρονης ευρωπαϊκής Αριστεράς απέναντι στον αστικό κοινοβουλευτικό θεσμό, αλλά πιστεύω πως εδώ αυτά τα τρία αρκούν.

***Chto delat?*⁵**

Οπωσδήποτε δεν μπορούμε να πραγματοποιήσουμε την αλλαγή από μόνοι μας, ούτε και να τη φέρουμε εις πέρας ερήμην όλων των άλλων, είμαστε λίγοι, πολύ λίγοι.

Χρειαζόμαστε την αρωγή και τη συμμετοχή κι άλλων, αρκετών, πολλών· άλλωστε, δεν επιθυμούμε την αλλαγή αποκλειστικά και μόνο για μας, την επιθυμούμε και για άλλους, για αρκετούς, για πολλούς. Τούτο σημαίνει πως πρέπει να πείσουμε για την ορθότητα και την επιτακτικότητα του εγχειρήματος κι άλλους, αρκετούς, πολλούς. Για να φτάσουμε στη θέση, στην κατάφαση και ενδεχομένως να προχωρήσουμε στη σύνθεση, στην ολοκλήρωση, πρέπει πρώτα να περάσουμε από την αντίθεση, την απόρριψη. Αυτό είναι κυρίως και το στάδιο της σύγκρουσης, εδώ είναι που θα πρέπει να δείξουμε τη δυσφορία μας με το κατεστημένο –κοινωνικό, πολιτικό, πολιτιστικό– όχι μόνο με το λόγο αλλά και με το έργο. Εδώ είναι, ακριβώς, που θα παιχθούν πολλά, και πρώτ' απ' όλα η σχέση μας με το Αντικείμενο της ιστορίας, πώς θα το προσεγγίσουμε, πώς θα χειριστούμε το ζήτημα της περιήφησης «επέμβασης απ' έξω» που θα συμβάλει αποφασιστικά στην αναδημιουργία του ανθρώπου, στη μεταβολή του από Αντικείμενο σε Υποκείμενο της ιστορίας, στο μετασχηματισμό του από «καθ' αυτό» σε «δι' αυτό», πώς δηλαδή θα συνδράμουμε στην αυτοπραγμάτωσή του και παράλληλα θα ολοκληρώσουμε και τη δική μας. Εδώ είναι, επίσης, που θα πρέπει να τον πείσουμε πως μπορεί μεν, σήμερα, να χάσει ίσως κάτι περισσότερο από τις αλυσίδες του, πλην όμως, έχει να κερδίσει πολλά περισσότερα και απείρως πιο πολύτιμα. Ένα από τα πρωταρχικά καθήκοντα που μας περιμένουν είναι να συμβάλουμε στην απελευθέρωσή του από ένα πλήθος αυταπατών και ψευδαισθήσεων που τρέφει για την ίδια τη ζωή του, για την πραγματικότητα που τον περιβάλλει και μέσα στην οποία ζει κι εργάζεται. Αυταπάτες και ψευδαισθήσεις που τον «μοιράζουν τη ζωή σε μεροκάματα» και τον κρατούν βαθιά εγκλωβισμένο στο κολαστήριο της μισθωτής εργασίας και των ΜΜΕ. Πρώτα πρώτα, όμως, θα πρέπει εμείς οι ίδιοι να έχουμε απαλλαγεί από μια σειρά αυταπάτες που φέρουμε και που πολλές απ' αυτές αφορούν στους θεσμούς και φορείς εξουσίας του αστικού κοινοβουλευτισμού και, πιο συγκεκριμένα, το αστικό κοινοβούλιο. Τούτο αποτελεί βασική προϋπόθεση, ένα *sine qua non* για οποιαδήποτε επέμβασή μας στα πεδία του ταξικού αγώνα.

Πιστεύω πως ο στόχος μας πρέπει να είναι η αντικατάσταση του αστικού κοινοβουλίου με θεσμούς λαϊκής εξουσίας, των οποίων τη μορφή, τη σύνθεση και τη λειτουργία δεν νομίζω πως μπορούμε να καθορίσουμε από τώρα, αυτά θα αναδυθούν μέσα από τις συγκρούσεις, τους αγώνες και την ιδεολογική ζύμωση. Πρώτα, όμως, θα πρέπει να κόψουμε τους δεσμούς μας με τον αστικό κοινοβουλευτικό θεσμό, να παρατήσουμε τους θώκους και τα έδρανα και να σηκωθούμε να φύγουμε από κει μέσα, να εγκαταλείψουμε το κτίριο και να βγούμε έξω, στους δρόμους και στις πλατείες. Αυτό, φυσικά, δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στην άλλη, η πολυετής θητεία της Αριστεράς στο θεσμό έχει δημιουργήσει προηγούμενο, έχει καθιερώσει συνθήκες, κανόνες και νενομισμένα και προφανώς δεν μπορούμε, έτσι στα ξαφνικά, να σηκωθούμε, να τα βροντήξουμε χάμω και να φύγουμε. Εκείνο,

όμως, που μπορούμε, σίγουρα, να κάνουμε –κατά το χρονικό διάστημα που βρισκόμαστε ακόμη μέσα– είναι να προετοιμάσουμε την αποχώρησή μας. Εξηγούμαι: Η μάχη κατά του κοινοβουλευτικού θεσμού θα πρέπει να αρχίσει μέσα στο ίδιο το κοινοβούλιο, η συμπεριφορά των αντιπροσώπων της Αριστεράς θα πρέπει να αλλάξει ριζικά, να γίνει αντικοινοβουλευτική, στόχοι της δεν θα είναι να κερδίσει κάποιες ψηφοφορίες ή να υποστηρίξει το α ή το β νομοσχέδιο –σε περίπτωση που θα γίνει κάτι τέτοιο θα είναι ευκαιριακό και θα έχει καθαρά χαρακτηριστικά τακτικής– αλλά να αποκαλύψει στο λαό όλη τη μεγάλη φενάκη περί δημοκρατίας που αποτελεί αυτός ο αστικός θεσμός, να δείξει στον κόσμο της μισθωτής εργασίας πως δεν πρόκειται ποτέ να αποκτήσει εξουσία, να γίνει κύριος της ζωής του και αφέντης στον τόπο του μέσω του αστικού θεσμού. Παράλληλα, θα πρέπει με τη συμπεριφορά μας να συμβάλουμε τα μέγιστα στη δυσλειτουργία του θεσμού, στον εκφυλισμό του⁶ και τέλος στην αποσύνθεσή του. Δεν εννοώ, φυσικά, με υλικές καταστροφές, σπασίματα, πυρπολήσεις και άλλες παρόμοιες συμπεριφορές, τέτοια έχουν, συνήθως, αρνητικά αποτελέσματα, άλλωστε δεν τα έχουμε με το χώρο αλλά με το θεσμό. Εννοώ πράξεις πολιτικές, επεμβάσεις· λόγου χάρη να χρησιμοποιήσουμε το όπλο της απεργίας, ή της στάσης εργασίας, ή του μποϊκοτάζ των διαφόρων εργασιών και λειτουργιών του θεσμού, ή της παραβίασης του εθιμοτυπικού του. Σίγουρα θα υπάρχουν κι άλλοι τρόποι, ανάλογα με τις περιστάσεις. Θα πρέπει να κάνουμε απολύτως σαφές στον κόσμο –σε κείνους που μας έστειλαν εκεί αλλά και σ' όλους τους άλλους– ότι εδώ δεν ήρθαμε για να καθόμαστε ήσυχα στα έδρανα, να ψηφίζουμε, να αγορεύουμε και να απολαμβάνουμε τα οποιαδήποτε προνόμια και τις οποιεσδήποτε απολαβές· εδώ ήρθαμε για να αγωνιστούμε, για να πολεμήσουμε. Με άλλα λόγια, η συμπεριφορά μας μέσα στο αστικό κοινοβούλιο θα πρέπει να πάψει να είναι «δημοκρατική», ομοειδής και ανιαρή και να γίνει ταξική και αναγνωρίσιμη. Εννοείται, βέβαια, πως όλη αυτή η στάση μας θα είναι ενσωματωμένη στη γενική συμπεριφορά του κόμματος έξω από το κοινοβούλιο, θα αποτελεί αδιάσπαστο μέρος της στρατηγικής του.

Για το θέμα αυτό, για όλο το «πρόγραμμα» θα μπορούσαμε, φερ' ειπείν, να αντλήσουμε ίσως κάποια διδάγματα από την μπολσεβίκικη εμπειρία.

Συμπερασματικά

Πιστεύω πως έχουμε να ωφεληθούμε πολύ από μια τέτοια συμπεριφορά, τόσο στο συλλογικό επίπεδο όσο και στο ατομικό. Αν μη τι άλλο, θα δείξουμε στο λαό ότι η γενική αντίληψη που έχει για τα μέλη του αστικού κοινοβουλίου, αλλά και για τους πολιτικούς γενικότερα, που συνοψίζεται στο ισοπεδωτικό «όλοι τους τα ίδια είναι», μπορεί, μεν, να εμπεριέχει μια μεγάλη δόση αλήθειας, πλην όμως δεν έχει γενική ισχύ· όχι, όλοι τους **δεν** είναι τα ίδια, υπάρχει και η Αριστερά! Στις άκρως αντίξοες συνθήκες που ζούμε σήμερα, τούτο δεν είναι και τόσο μικρό. Παράλληλα

με τη συμπεριφορά μας θα πρέπει, φυσικά, να αναπλάσουμε και το λόγο μας, να τον κάνουμε κατηγορηματικό, τελεσίδικο, να υπερβαίνει τα όρια του πολιτικού «δημοκρατικού καθωσπρεπισμού», το βεληνεκές του να διαπερνάει το κτίριο της πλατείας Συντάγματος και να φτάνει πέραν του μεγάρου Μαξίμου. Ίσως θα ήταν ευκολότερο να αρχίσουμε με τα Λόγια και, που ξέρεις, ίσως μετά ακολουθήσουν και τα Έργα, άλλωστε τα Λόγια είναι που κάνουν πάντα την αρχή, θα πρέπει να διαμορφώσουμε μια αντιστοιχία, έστω και σχετική, μεταξύ Λόγου και Συμπεριφοράς και να δείξουμε σ' εκείνους που είναι μέσα, αλλά και στους άλλους που είναι απ' έξω πως υπάρχουν, ακόμη, κάποια «πράγματα» που είναι, απολύτως, μη διαπραγματεύσιμα, πως δεν είναι όλα για το Μοναστηράκι.

Εφόσον δεν έχουμε καταφέρει –μέχρι τώρα τουλάχιστον– να πραγματοποιήσουμε το πρώτο σκέλος του νουθετήματος του Παπαχολέβα, ας φροντίσουμε να κάνουμε κάτι για το δεύτερο σκέλος, ας προσπαθήσουμε να διαφυλάξουμε τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπειά μας ως συνειδητά, πολιτικά και κοινωνικά υποκείμενα. Στις βάρβαρες συνθήκες υπό τις οποίες ζούμε σήμερα, τούτο δεν είναι και τόσο μικρό. Αυτά όμως θα πρέπει να γίνουν πολύ σύντομα, γιατί οσονούπω «σβήνει στο σπίτι το καντίλι» και τότε «μήτε πόρτα θα βρίσκουμε μήτε κλειδαριά».

Σημειώσεις

1. Δανείζομαι το χαρακτηρισμό τούτο από ένα κείμενο του Π. Παπακωνσταντίνου με τίτλο, *Οκτωβριανή επανάσταση και σύγχρονη Αριστερά*, επειδή τον βρίσκω εύστοχο και χιουμοριστικό.

2. Άλλωστε, η πολιτική αυτή συμβάδιζε αρμονικότερα με την αλήστον μνήμη πολιτική της «ειρηνικής συνύπαρξης» που επικρατούσε, τότε, στη διεθνή σκηνή.

3. Λυπάμαι ειλικρινά, αλλά δεν έχω τη δυνατότητα να μεταφέρω τη δήλωση αυτολεξεί, πάντως η συνέντευξη δόθηκε στα πλαίσια ειδικού προγράμματος για τους Έλληνες του εξωτερικού, το θέμα ήταν η παροχή του δικαιώματος του εκλέγειν στους ξένους που διαμένουν στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα λέγεται «Οδύσσεια» και εκπέμπεται από έναν τηλεοπτικό δίαυλο ονόματι «ERTWORLD».

4. Πηγή: η ταινία μικρού μήκους *Νανούρισμα* (2009) σε σενάριο και σκηνοθεσία της Γιάννας Αμερικάνου.

5. Ο τίτλος πρωτοτύπου του μυθιστορήματος του Ρώσου στοχαστή Νικολάι Γκαβρίλοβιτς Τσερνιτσέφσκι (Nikolai Gavrilovich Chernyshevsky, 1828-1889), τον οποίο δανείστηκε ο Λένιν ως τίτλο στο περίφημο εγχειρίδιό του περί των καθηκόντων της πρωτοπορίας στον αγώνα για την αλλαγή.

6. Πιστεύω πως αυτό έχει ήδη συμβεί στη συνείδηση μεγάλου μέρους του ελληνικού λαού.

